

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Milady Tomkové a soudců JUDr. Brigity Chrástilové a JUDr. Bohuslava Hnizdila v právní věci **žalobce M. S.**, proti **žalované České správě sociálního zabezpečení**, se sídlem Křížová 25, Praha 5, o žalobě proti rozhodnutí žalované ze dne 12. 3. 2001, v řízení o kasační stížnosti žalované proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 1. 4. 2003, č. j. 19 Ca 181/2001 - 36,

takto:

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 1. 4. 2003, č. j. 19 Ca 181/2001 - 36, **se zrušuje** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

Odůvodnění:

Rozhodnutím žalované (dále jen „stěžovatelka“) ze dne 12. 3. 2001 bylo žalovanému uloženo vrátit přeplatek na starobním důchodu ve výši 18 582 Kč. V odůvodnění stěžovatelka uvedla, že v dubnu, květnu a červnu 1997 byl žalobce povinen platit zálohy na pojistné na důchodové pojištění z vyměřovacího základu, který je vyšší než dvojnásobek částky životního minima platné pro jednotlivce ke dni 1. ledna příslušného kalendářního roku. Podle § 118a odst. 2 zákona č. 582/1991 Sb. má plátce důchodu nárok na vrácení těch vyplacených částek důchodu, které byly občanu vypláceny, ačkoli přitom nebyly splněny podmínky stanovené zákonem o důchodovém pojištění.

Proti tomuto rozhodnutí podal žalobce v souladu s tehdy platnou právní úpravou opravný prostředek ke Krajskému soudu v Ostravě. Tento soud napadené rozhodnutí

rozsudkem ze dne 31. 7. 2001, č. j. 19 Ca 181/2001 - 14, potvrdil. V odůvodnění uvedl, že navrhovatel nesplnil povinnost vyplývající pro něj z § 50 odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, když písemně neohlásil plátcí důchodu překročení příjmu z výdělečné činnosti podle § 37 odst. 1 písm. b) zákona č. 155/1995 Sb. Stěžovatelka se o přeplatku na důchodu dozvěděla až 23. 1. 2001, pročež ještě neuplynula tříletá lhůta pro vrácení vyplacených dávek.

Žalobce se proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě odvolal k Vrchnímu soudu v Olomouci, který tento rozsudek unesením ze dne 28. 2. 2002, č. j. 2 Cao 245/2001 - 22, zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Důvodem pro toto usnesení bylo, že ze spisů nebylo patrné, z jakého měsíčního vyměřovacího základu byl žalobce povinen platit zálohy na pojistné na důchodové pojištění právě v měsících dubnu, květnu a červnu 1997. Soud prvního stupně dále neučinil důkaz hlášením žalobce z 21. 4. 1997. Vzhledem k tomu, že v řízení bylo třeba provést tyto důkazy, které nemohou být provedeny v odvolacím řízení, soud rozhodl, jak shora uvedeno. Vrchní soud dále uvedl, že povinnost občana podle § 118a odst. 2 zákona č. 582/1991 Sb., jak ji uplatňuje stěžovatelka, je objektivní, bez ohledu na zavinění – splnění či nesplnění ohlašovací povinnosti. Zjišťování okolností o „hlášení“, respektive o odevzdaném „Přehledu o příjmech“ žalobcem v dubnu 1997 má význam z hlediska ustanovení § 118a odst. 3 zákona č. 582/1991 Sb., tj. zda z něj i Česká správa sociálního zabezpečení mohla zjistit nárok na vrácení částek vyplacených neprávem žalobci.

Krajský soud v Ostravě v dalším řízení rozhodnutí stěžovatelky rozsudkem ze dne 1. 4. 2003, č. j. 19 Ca 181/2001 - 36, zrušil pro nezákonnost a věc jí vrátil k dalšímu řízení. V odůvodnění uvedl, že žalobci nenáležela výplata starobního důchodu za měsíce duben, květen a červen 1997, protože dnem 21. 4. 2000 uplynula subjektivní prekluzivní lhůta, po kterou mohla stěžovatelka neprávem vyplacené částky požadovat, neboť uplynuly tři roky od doby, kdy orgán sociálního zabezpečení uvedenou skutečnost zjistil. Nárok na vrácení neprávem vyplacené částky proto zanikl.

Proti tomuto rozsudku brojí stěžovatelka včas podanou kasační stížností, ve které uvádí, že předání přehledu ve smyslu § 15 zákona č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, nelze považovat ze strany poživatele důchodu za splnění povinností ve smyslu § 50 odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb. Oprávněný nebo jiný příjemce dávky důchodového pojištění je povinen písemně ohlásit plátcí dávky do osmi dnů skutečnosti rozhodné pro trvání nároku na dávku, její výši a výplatu nebo poskytování. Jelikož je plátcem dávky důchodového pojištění stěžovatelka, žalobce tuto povinnost vůči ní nesplnil. O neexistenci nároku na výplatu důchodu se stěžovatelka dozvěděla až z hlášení, které obdržela dne 5. 3. 2001. Proto rozhodnutí ze dne 12. 3. 2001, kterým uložila žalobci povinnost vrátit částky neprávem vyplacené, je podle jejího názoru zcela v souladu s platnými právními předpisy o důchodovém pojištění. V kasační stížnosti proto uplatňuje nezákonnost rozhodnutí soudu, který nesprávně posoudil právní otázku ve smyslu § 103 odst. 1 písm. a) zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní (dále jen „s. ř. s.“).

Žalobce ve vyjádření ke kasační stížnosti uvádí, že 11. 4. 1997 odevzdal Okresní správě sociálního zabezpečení v Ostravě řádně vyplněný a pravdivý „Přehled o příjmech“. Tím písemně ohlásil skutečnosti rozhodné pro výplaty důchodových dávek. Domnívá se, že od tohoto dne byla i stěžovatelka písemně informována o jeho veškerých příjmech a vyplacených dávkách. Podle jeho názoru krajský soud rozhodl správně, drže se závazného právního názoru vysloveného Vrchním soudem v Olomouci. Proto navrhuje, aby Nejvyšší správní soud kasační stížnost zamítl.

Nejvyšší správní soud vázán důvody kasační stížnosti ve smyslu § 109 odst. 2 a 3 s. ř. s. přezkoumal napadený rozsudek krajského soudu a dospěl k názoru, že kasační stížnost je důvodná.

Nejvyšší správní soud vychází z toho, že skutkové okolnosti, které vzal krajský soud za podklad svého rozhodnutí, nebyly zpochybněny účastníky řízení a jsou proto nesporné. Žalobci byl tedy přiznán od 17. 11. 1996, kdy dosáhl důchodového věku, starobní důchod ve výši 6194 Kč měsíčně. Žalobce byl od 1. 6. 1996 osobou samostatně výdělečně činnou. Podle žádosti o přiznání důchodu vykonával činnost osoby samostatně výdělečně činné s povinností platit zálohy na pojistné ve výši měsíčně 523 Kč. Dne 21. 4. 1997 podal u Okresní správy sociálního zabezpečení v Ostravě „Přehled o příjmech a výdajích osoby samostatně výdělečně činné“ podle § 15 odst. 1 zákona č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, za rok 1996. V něm uvedl, že nejnížší měsíční vyměřovací základ pro placení záloh na pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti činil 6657 Kč a nejnížší měsíční záloha na pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti činila 1971 Kč. Okresní správa sociálního zabezpečení v Ostravě hlášením ze dne 23. 1. 2001 oznámila stěžovateli, že žalobce je od 1. 6. 1996 do 30. 6. 1997 osobou samostatně výdělečně činnou a že v 4., 5. a 6. měsíci roku 1997 dosáhl příjmu, který přesáhl dvojnásobek částky životního minima. Toto hlášení obdržela stěžovatelka 5. 3. 2001.

Namítaným důvodem v kasační stížnosti je nezákonnost spočívající v nesprávném posouzení právní otázky soudem v předcházejícím řízení (§ 103 odst. 1 písm. a/ s. ř. s.). Nesprávné posouzení právní otázky může přitom spočívat v aplikaci nesprávného ustanovení právního předpisu na daný skutkový stav nebo sice v aplikaci správného ustanovení právního předpisu, avšak nesprávně interpretovaného.

Nejvyšší správní soud při posuzování zákonnosti rozhodnutí soudu vycházel, řídě se § 75 odst. 1 ve spojení s § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s., z právního a skutkového stavu, který tu byl v době rozhodování správního orgánu, tj. 12. 3. 2001. Podle tehdy účinného § 37 odst. 1 písm. b) zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, nenáležela výplata starobního důchodu, na který vznikl nárok podle § 29 tohoto zákona, v období dvou let po vzniku nároku na tento důchod, pokud důchodce vykonával samostatnou výdělečnou činnost, a to v těch kalendářních měsících, ve kterých byl povinen platit zálohy na pojistné na důchodové pojištění z měsíčního vyměřovacího základu, který je vyšší než dvojnásobek částky životního minima platné pro poživatele starobního důchodu, ke dni 1. 1. příslušného kalendářního roku. Podle § 118a odst. 2 zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, má plátce důchodu vůči občanu, kterému byl vyplácen starobní důchod a nebyly přitom splněny podmínky stanovené zákonem o důchodovém pojištění pro výplatu tohoto důchodu, nárok na vrácení těch vyplacených částek starobního důchodu, které mu nenáležely. Podle § 118 odst. 3 však nárok na vrácení přeplatku na důchodu zaniká uplynutím tří let ode dne, kdy orgán sociálního zabezpečení tuto skutečnost zjistil, nejpozději však uplynutím deseti let ode dne výplaty dávky.

Právní otázkou, kterou se Nejvyšší správní soud v dané věci musel zabývat, bylo posouzení počátku běhu prekluzivní lhůty podle § 118a odst. 3 zákona č. 582/1991 Sb. Šlo o otázku, zda je to okamžik, kdy se o tom, že výše příjmů omezující výplatu důchodu překročila zákonem vymezenou hranici, dozvěděla stěžovatelka jako plátce důchodu, nebo zda postačuje, že žalobce podal u Okresní správy sociálního zabezpečení „Přehled o příjmech

a výdajích osob samostatně výdělečně činných za rok 1996“, z něž vyplývá výše jeho záloh na pojistné na sociální zabezpečení v roce 1997. Nejvyšší správní soud se ztotožňuje s názorem stěžovatelky, že pro počátek běhu této lhůty je rozhodný okamžik, kdy se uvedenou skutečnost dozví plátce důchodu, tj. v konkrétním případě stěžovatelka (§ 5 písm. a/ zákona č. 582/1991 Sb.), která jediná je podle § 5 písm. a) č. 2 zákona č. 582/1991 Sb. oprávněna rozhodnout o povinnosti vrátit dávku důchodového pojištění vyplacenou neprávem nebo v nesprávné výši. Samotná izolovaná informovanost některého z orgánů sociálního zabezpečení o výši příjmu určité osoby a z ní plynoucí povinnost platit pojistné na sociální zabezpečení bez toho, že by byla dána do souvislosti se skutečnostmi o výplatě starobního důchodu (od kdy, zda a po jakou dobu je vyplácen), nemůže vést k započetí běhu prekluzivní lhůty u zcela jiného orgánu, který je oprávněn o vrácení dávky rozhodnout. Ačkoli § 118a odst. 3 tohoto zákona užívá obecný pojem „orgán sociálního zabezpečení“, není možné za tento orgán považovat jakýkoli orgán sociálního zabezpečení, jak je vymezuje § 3 odst. 3 citovaného zákona; těmito orgány jsou též Ministerstvo vnitra, Ministerstvo spravedlnosti, Ministerstvo obrany a Ministerstvo práce a sociálních věcí. Podle názoru Nejvyššího správního soudu je za tento orgán nutné považovat ten orgán sociálního zabezpečení, který vyplácí důchod a který má podle § 118a odst. 2 zákona č. 582/1991 Sb. i nárok na vrácení neprávem vyplaceného důchodu a je současně jediný oprávněn o povinnosti dávku vrátit rozhodovat, tj. v daném případě stěžovatelka. Dále je odst. 3 tohoto ustanovení nutno interpretovat i v souvislosti s § 50 odst. 1 tohoto zákona, podle kterého je příjemce dávky důchodového pojištění povinen písemně ohlásit *plátci dávky* do osmi dnů skutečnosti rozhodné pro trvání nároku na dávku, její výši a výplatu nebo poskytování. V posuzované věci je nesporné, že vůči plátci důchodu žalobce žádné hlášení nepodal. Na splnění této povinnosti pak systémově navazuje subjektivní lhůta pro uplatnění nároku na vrácení „přeplatku“. Nejvyšší správní soud uvádí, že se jedná o subjektivní lhůtu, jejímž smyslem je v souladu s principem právní jistoty působit na orgány sociálního zabezpečení, aby své nároky uplatňovaly bez zbytečného prodlení. Bez ohledu na subjektivní znalost příslušného orgánu sociálního zabezpečení zákon zakládá i objektivní desetiletou lhůtu pro uplatnění těchto nároků; ta však v daném případě marně neuplynula.

Okresní správa sociálního zabezpečení plní u osob samostatně výdělečně činných ve smyslu § 36 písm. e) zákona č. 582/1991 Sb. jen povinnosti organizace, jako plní např. u zaměstnanců v pracovním poměru zaměstnavatel. Pro úplnost Nejvyšší správní soud uvádí, že oznámení těchto skutečností zaměstnavateli je též z hlediska § 118a odst. 3 právně bezvýznamné.

Nejvyšší správní soud rovněž dodává, že pokud jde o odůvodnění rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci, ten v tomto ohledu právní názor nevyřkl, pouze poukázal na skutečnost, že rozhodnutí krajského soudu po doplnění dokazování musí objasnit, zda plátce důchodu – stěžovatelka mohla z podaného „Přehledu o příjmech OSVČ“ zjistit, že žalobce překročil výši příjmu omezující výplatu důchodu. Příslušný závěr však krajský soud neformuloval a ani se vztahem stěžovatelky k údajům uvedeným v „Přehledu“ nezabýval. Tento „Přehled“ podávaný u okresních správ sociálního zabezpečení, které vybírají pojistné na sociální zabezpečení (§ 5 odst. 4 písm. r/ zákona č. 582/1991 Sb.), slouží toliko pro účely placení pojistného osobami, které je podávají a ipso facto z něj nevyplývá, že ten, kdo takový přehled podává, je příjemcem důchodu, a to právě v období, které zákon o důchodovém pojištění stanovil jako období, ve kterém může dojít ke ztrátě nároku na výplatu starobního důchodu. Tento „Přehled“ pro účely placení pojistného nevchází podle žádného zákonného ustanovení do dispozice plátců důchodů. Teprve v důsledku kontrolních procedur, jak vyplývá z výpovědí učiněných před krajským soudem, Okresní správa

sociálního zabezpečení v Ostravě zjistila, že žalobce jako příjemce starobního důchodu překročil limitovanou hranici příjmu a tuto skutečnost ohlásila plátcí důchodu – stěžovatelce (v podstatě jako jakýkoli jiný „zaměstnavatel“). Lze tedy uzavřít, že o vrácení dávky mohla rozhodovat pouze stěžovatelka, a propadná lhůta pro rozhodnutí o této povinnosti mohla začít běžet až od okamžiku, kdy se o rozhodné skutečnosti dozvěděl tento kompetentní orgán (samozřejmě v rámci objektivní desetileté lhůty počínající běžet ode dne výplaty dávky).

Krajský soud v Ostravě proto nesprávně posoudil právní otázku, pokud uvedená ustanovení interpretoval tak, že pro počátek běhu subjektivní lhůty pro uplatnění práva na vrácení vyplacených částek důchodu je dostačující, když jakýkoli orgán sociálního zabezpečení odlišný od plátce důchodu obdrží sdělení o příjmech určité osoby a z toho plynoucí výši odvodových povinností v oblasti sociálního zabezpečení (v tomto případě okresní správa sociálního zabezpečení). Nejvyšší správní soud proto napadený rozsudek Krajského soudu v Ostravě č. j. 19 Ca 181/2001 - 36 ze dne 1. 4. 2003 zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení (§ 110 odst. 1 ve spojení s § 103 odst. 1 písm. a/ s. ř. s.).

Poučení: Proti tomuto rozsudku **nejsou** přípustné opravné prostředky.

V Brně dne 12. května 2005

JUDr. Milada Tomková
předsedkyně senátu